

MỘT SỐ KHÍA CẠNH TÂM LÝ CỦA HOẠT ĐỘNG HỖ TRỢ SINH VIÊN TRONG ĐÀO TẠO TỪ XA

Lê Nam Hải

Đại học Huế.

Trong hoạt động đào tạo từ xa, một nhiệm vụ quan trọng là hỗ trợ sinh viên. Để thực hiện tốt hoạt động hỗ trợ sinh viên, chúng ta cần chú ý một số khía cạnh tâm lý sau:

1. Hình thành và phát triển tính tự chủ trong hoạt động hỗ trợ sinh viên

Hỗ trợ sinh viên bao gồm tất cả các kiểu can thiệp được thực hiện đối với sinh viên trong tiến trình học tập nhằm giúp họ đạt được các mục tiêu đào tạo và phát triển ở họ tính tự chủ. Từ khái niệm trên ta thấy hỗ trợ sinh viên có hai mục tiêu:

- Hỗ trợ để đạt được mục tiêu đào tạo.
- Hỗ trợ để phát triển tính tự chủ của sinh viên.

Mục tiêu thứ hai là mục tiêu mà đào tạo từ xa luôn luôn hướng tới (kể cả đào tạo chính quy). Nếu sinh viên trong quá trình đào tạo hình thành và có được tính tự chủ, thì khi đã ổn định và trở thành thuộc tính, nó sẽ giúp cho họ rất nhiều trong các hoạt động sống sau khi kết thúc khóa học tập.

Tính tự chủ thể hiện ở việc sinh viên nhận thức được trách nhiệm của họ trong quá trình đào tạo để có được những hoạt động đào tạo của bản thân phù hợp. Đối với mục tiêu đào tạo thì tính tự chủ thể hiện ở khả năng tự lựa chọn, tự xác định khả năng của mình đối với các mục tiêu mà cơ sở đào tạo đặt ra, biết sắp xếp thứ tự trước sau các mục tiêu phấn đấu. Để làm được điều này, sinh viên cần được tập huấn hướng dẫn của chuyên gia cơ sở đào tạo.

Như vậy, tính tự chủ đòi hỏi một số lượng kiến thức và kỹ năng tối thiểu mà ở mọi sinh viên, kể cả đã lớn tuổi, chưa hẳn đã phát triển. Thực tế, không phải tất cả mọi người đã được học cách học tập và khi quan sát ta thấy nhiều người lớn tuổi tỏ ra lúng túng trước một nhiệm vụ nhận thức. Công việc của cơ

sở đào tạo là cung cấp cho họ những cách thức để họ có thể quản lý có hiệu quả các nhiệm vụ nhận thức của họ.

Một vấn đề nữa là tiến hành hoạt động hỗ trợ nhằm giảm thiểu tối đa những tác động tiêu cực của tình trạng cô đơn, tình trạng thiếu sự giao tiếp cá nhân trong quá trình học tập. Sinh viên học từ xa phải tiến hành hoạt động học tập một mình ở nhà, trong một bầu không khí tâm lý quen thuộc. Phần lớn, nếu không phải là toàn bộ, hoạt động học tập nhờ vào tài liệu in. Sinh viên không phải báo cáo kết quả học tập thường xuyên như sinh viên chính quy. Bản thân phải tự quản lý thời gian, nhịp độ học tập, tự mình triển khai công việc học tập của bản thân. Đặc điểm khoảng cách thầy/trò trong đào tạo từ xa (ĐTTX) khiến cho sinh viên mất sự giao tiếp với thầy, thiếu sự tiếp xúc với cảnh quan sư phạm truyền thống, thư viện và các dịch vụ liên quan, các cuộc trao đổi giữa sinh viên với nhau, hoạt động của trường đại học, nhất là những sự trao đổi với cộng đồng khoa học (đặc điểm riêng nổi bật chỉ trường đại học hoặc các viện nghiên cứu mới có).

Phân tích tính tự chủ của sinh viên ĐTTX còn có lý do nữa là hoạt động học tập không phải là trung tâm cuộc sống của họ (vì đều là người lớn đi học) mà chỉ là một trong những hoạt động mà sinh viên đã có: công việc nghề nghiệp, gia đình, giao tiếp xã hội.

Từ những phân tích trên, với kinh nghiệm thực tế về tổ chức ĐTTX thời gian qua, chúng tôi thấy cần phải hỗ trợ sinh viên học ĐTTX những bình diện dưới đây mà chúng tôi thấy là cần thiết.

2. Hỗ trợ sinh viên về mặt nhận thức

Việc hỗ trợ này giúp sinh viên xử lý được các thông tin về tổ chức hành chính của cơ sở đào tạo để khi cần kết nối thông tin, các thông tin về phương pháp luận và quan điểm đào tạo.

- Hỗ trợ về hiểu biết hành chính, tổ chức tại cơ sở đào tạo giúp sinh viên hiểu rõ cơ sở đào tạo của mình, các nội quy và thủ tục hành chính khi có những thắc mắc cần giải quyết, địa điểm và số liên lạc của tổ chức hoặc cá nhân (cán bộ giáo vụ, lãnh đạo cơ sở hoặc các thầy).

- Hỗ trợ về thông tin đào tạo: lịch trình đào tạo, lịch tập trung học và thi, kết quả đào tạo trong từng thời gian nhất định, các chỉ dẫn về cách học, cách tổ chức các nỗ lực của mình, chuẩn bị điều kiện cho các kỳ thi sát hạch.

- Hỗ trợ về phương pháp luận giúp sinh viên có được một con đường và phương pháp nhận thức, vận dụng được và có thể cải tạo được tình huống cần nhận thức. Hỗ trợ về phương pháp luận nhằm phát triển được kỹ năng, kỹ xảo lao động trí tuệ, giúp sinh viên làm được các bài tập hoặc có thể vận dụng thực hành. Ngoài ra, sinh viên còn biết cách nạp, lưu giữ và khôi phục các thông tin

học tập khi cần thiết, dịch chuyển các kỹ xảo trí tuệ tiếp thu được sang những tình huống khác trước để hiểu nội dung của các tài liệu.

3. Hỗ trợ sinh viên về mặt xúc cảm

Việc hỗ trợ này liên quan đến cảm xúc tâm trạng, sở thích, những sự hấp dẫn, sự chối bỏ, nói chung là những tình cảm dẫn dắt người sinh viên lựa chọn hoặc vứt bỏ những thông tin tùy theo thái độ mà anh ta thể hiện đối với các đối tượng, các nhân vật hoặc các sự kiện trình bày trong bài học.

Để thực hiện được việc hỗ trợ này trong đào tạo từ xa thì các giáo trình, tài liệu đào tạo phải được biên soạn công phu và thiết thực, phù hợp với đối tượng tự học. Người soạn ngoài khả năng chuyên môn còn phải có năng lực diễn giải sự phạm để lôi cuốn người học (người đọc), giúp người học hiểu được vấn đề, có thể nhớ được (yêu cầu về mặt ngôn ngữ sử dụng trong giáo trình, tài liệu) và vận dụng; đề thi phải đảm bảo yêu cầu phù hợp với nội dung của môn học, có trong các tài liệu nhưng phải tổng hợp và vận dụng, tránh sao chép sách. Ngoài ra, khả năng đáp ứng việc tư vấn, giải đáp của cơ sở đào tạo cũng giúp cho sinh viên duy trì năng lực ý chí và động cơ khi tự học.

4. Hỗ trợ về mặt động cơ học tập

Trong tâm lý học người ta coi động cơ là sự động viên nghị lực để làm một việc gì đó hoặc còn là sự can thiệp của người ngoài nhằm kích thích, khích lệ, đánh thức hứng thú và nghị lực ở một người. Động cơ được mô tả như một trạng thái nội tại làm cho hành vi trở thành tích cực và có hướng. Động cơ có được do nhu cầu của con người cần thoả mãn một cái gì đó. Động cơ nói lên: vì có gì mà con người suy nghĩ, cảm xúc và hành động theo cách này hay cách khác. Vấn đề chúng ta quan tâm là xây dựng và phát triển động cơ cho người học theo một trình tự có thể như sau:

- Xác định được các mục tiêu cụ thể để hoàn thành trong từng thời điểm nhất định.

- Định hướng cho sinh viên vào một mục đích học tập rõ ràng.

- Tiến hành các hoạt động chọn lọc hướng vào mục đích đó. Các hoạt động chọn lọc do cơ sở đào tạo tiến hành như việc hướng dẫn học tập, cấp phát giáo trình, tài liệu, đề thi, tổ chức thi và báo kết quả thi, tư vấn giúp đỡ sinh viên khi có thắc mắc, khó khăn, tránh những phiền phức bất lợi; người học phải tự giác, tích cực và chủ động tiến hành hoạt động học của bản thân.

Thực tế cho thấy, để học từ xa có được kết quả, cần phải duy trì được động cơ học tập của sinh viên. Ngoài hoạt động tự ý thức của họ, phía cơ sở đào tạo qua việc tiếp xúc trực tiếp (dù thời gian ngắn), hỗ trợ giải đáp, trả lời nhanh các kết quả đào tạo, duy trì các kênh thông tin... cũng là một hình thức hỗ trợ sinh viên trong việc duy trì động cơ học tập.

Một số nhà quản lý và lý luận về đào tạo từ xa còn nêu lên một yếu tố rất quan trọng trong quá trình tự ý thức học tập của sinh viên, đó là siêu nhận thức. Tức là quá trình sinh viên tự kiểm tra một cách có ý thức hoạt động nhận thức của bản thân. Nó động đến những kiến thức ổn định mà sinh viên đã có hoặc phải có về:

- Các mục tiêu cần phải hoàn thành trong quá trình tiến hành hoạt động học.

- Sự khác nhau của mỗi người trong quá trình học tập.

- Cách thức để tiến lên đạt mục đích đã nhắm bằng cách lập hoặc điều chỉnh kế hoạch, kiểm tra và đánh giá hiệu quả hoạt động học của mình.

Vấn đề siêu nhận thức là vấn đề khá trừu tượng trong ý thức mỗi một sinh viên, khả năng siêu nhận thức của họ càng đầy đủ thì kết quả hoạt động học tập sẽ càng cao hơn.

Tài liệu tham khảo

1. Ce'line Lebel. Dịch từ *La Formation à Distance Maintenant, Le Document de reference*. NXB Télé Université Québec, Canada, 1992.
2. Walter D'Hondt. *Phương pháp sư phạm và phương pháp kiểm tra đánh giá*. Tài liệu huấn luyện dự án Việt - Bỉ "Hỗ trợ học từ xa", Hà Nội, 1/1998.
3. Anne Herbert. *Chiến lược của học viên*. Hội thảo về giáo dục từ xa tại Hà Nội từ ngày 7 - 10/12/1994.
4. Anne Herbert. *Phát triển đội ngũ cho giáo dục mở rộng*. Hội thảo về giáo dục từ xa tại Hà Nội từ ngày 7 - 10/12/1994.
5. Nguyễn Cảnh Toàn. Tuyển tập về tác phẩm bàn về Giáo dục Việt Nam. *Điều cơ bản là phát huy nội lực của người học*. NXB Lao động, Hà Nội, 2002.